

PREDGOVOR

Zbornik radova „DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD - ‘Buen Vivir’: Zajednička budućnost za transformativnu promjenu“ sadrži radove prezentirane na Četvrtoj naučnoj konferenciji, koja je, pod istim nazivom, održana 19. marta 2024. godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

Konferencija je organizirana povodom Svjetskog dana socijalnog rada, koji se još od marta 2012. godine obilježava u organizaciji Odsjeka za socijalni rad Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, izuzetak je 2020. godina kada pripremljeni naučni skup nije organiziran zbog izbijanja pandemije COVID-19. Cilj održavanja svih dosadašnjih skupova je promocija doprinosa profesije socijalnog rada, ali i tema iz *Globalne agende za socijalni rad i socijalni razvoj: Posvećenost socijalnoj akciji* (IASSW/IFSW, 2010).

Na tragu navedenog, 2021. godine organizirana je Prva međunarodna naučna konferencija koja, kao i naredne tri, sadrži opći naziv: „Društvena kriza i socijalni rad“, s tim da se pri izboru podtema poštuju međunarodni rokovi i nova *Global Agenda For Social Work and Social Development Framework: Co-Building Inclusive Social Transformation for a Decade 2020-2030* (IASSW/IFSW, 2020). Međutim, radovi s prve dvije konferencije (2021. i 2022. godine), zbog ograničenih finansijskih sredstava nisu publicirani, dok su radovi sa Treće naučne konferencije: „DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD – Poštivanje različitosti kroz zajedničko društveno djelovanje“ (2023) publicirani u dvobroju časopisa *Sarajevo Social Science Review (SSSR)*, čiji je izdavač Univerzitet u Sarajevu-Fakultet političkih nauka.

Četvrta naučna konferencija („DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD - ‘Buen Vivir’: Zajednička budućnost za transformativnu promjenu“), posebno je fokusirana na izazove s kojima se suočavaju savremene zajednice u održivosti i promišljanjima o temeljnim potrebama i pravima ranjivih grupa i

pojedinaца, te mogućnostima njihovog ostvarivanja. Stoga je većina od 28 referata koji su, pored plenarnog izlaganja, izloženi u šest panela promovirala sistem uključivanja, međusobne povezanosti i poštovanja ljudskih prava kao osnovnih pretpostavki za ukidanje/ublažavanje nejednakosti i ostvarivanje zahtjeva za socijalnom pravdom i jednakosti.

Na Konferenciji, pored nastavnika i studenata Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, prisustvovali su i stručnjaci iz prakse, posebno profesionalci zaposleni u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama socijalne zaštite sa područja Kantona Sarajevo, te jedan broj studenata socijalnog rada. Izlagači su, većinom, bili univerzitetski nastavnici i saradnici sa univerziteta: Sarajevo, Skoplje, Beograd, Zagreb, Osijek i Novi Sad. Na konferenciji je izlagalo 38 učesnika s ukupno 28 referata, a u Zborniku radova objavljeno je 14 članaka, 18 autora/ica, koji su dobili pozitivne recenzije.

Profesionalna pozadina objavljenih radova je različita, od naučnika i profesionalaca zaposlenih u institucijama i nevladinom sektoru do diplomiranih studenata socijalnog rada. Multisektorski pristup, vidljiv u obrađenim temama, jasno pokazuje svu multidisciplinarnost socijalnog rada, kao i njegovu podložnost stalnim promjenama, posebno onima koje su uzrokovane društvenim, ekonomskim i političkim kontekstima, koji neminovno zahtijevaju razmjenu različitih iskustava, kako je to i urađeno na ovoj Konferenciji.

Zbornik otvara rad Inje Erceg, Koraljke Modić Stanke (Sveučilište u Zagrebu, Filozofski i Pravni fakultet) i Matee Ćosić (Centar za odgoj i obrazovanje Slava Raškaj, Split) u kojem autorice, uz konstataciju da u Republici Hrvatskoj s obzirom na aktuelnu zakonsku regulativu pojam otvoreno usvojenje gotovo i ne postoji, prezentiraju rezultate provedenog istraživanja o stavovima, odnosno percepciji otvorenih usvojenja budućih stručnjaka: studenata/ica poslijediplomskog studija prava, socijalnog rada i psihologije (N = 119 ispitanika). Ovi rezultati pokazuju da su studenti prava i socijalnog rada više informirani o usvojenju u odnosu na studente psihologije, što se nije pokazalo povezanim s njihovim stavovima.

Studenti različitih struka pokazali su podjednake, te neutralne blage negativne stavove prema otvorenim usvojenjima vezano za usvojitelje i njihovu djecu, što upućuje na obavezu cjeloživotnog obrazovanja stručnjaka i obavezu unapređenja prakse socijalnog rada u Republici Hrvatskoj.

Sanela Bašić (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) problematizira nasilje nad ženama u intimnim partnerskim odnosima s fokusom na multidisciplinarni pristup, zaštitu i prevenciju, posebno ističući rodno uvjetovano obilježje nasilja. Ono u Bosni i Hercegovini svoje korijene ima u specifičnom iskustvu rata, kada je seksualno nasilje nad ženama bilo široko korišteno kao ratna strategija, što je potaknulo razvoj prvih usluga podrške ženama koje su preživjele ratno silovanje.

Slijedom toga, uz prezentiranje odgovarajućih statističkih pokazatelja o partnerskom nasilju, nasilju u porodici i nasilju u široj zajednici, autorica posebno ukazuje na povećanje stope nasilja među intimnim partnerima na evropskom nivou, ali i u BiH tokom pandemije COVID-19. Uz navedeno, rad sadrži iscrpnu analizu međunarodnog okvira za prevenciju sva tri oblika nasilja kao i domaćeg zakonodavstva, gdje se posebno ističe ograničenje resursa za podršku žrtvama nasilja. Na kraju, autorica zaključuje da izazovi u implementaciji zakona i pružanju odgovarajućih oblika socijalne zaštite žrtvama nasilja u BiH zahtijevaju sveobuhvatnu reformu.

Dževad Termiz (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) raspravlja o dinamici razvoja potreba i promjena u praksi socijalnog rada koje su znatno izražajnije i veće od razvoja teorije, metodologije i metodike socijalnog rada. Stoga se mora razvijati posebna metodologija nauke o socijalnom radu i specijalna metodologija određenih disciplina i grana te nauke. Pri tome, kod istraživanja određene pojave preferira se kvantitativna komponenta i kvalitativno određenje, odnosno tzv. integralni pristup.

Sanela Šadić i Amina Hajrović (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) teorijskim postavkama vezanim za razvod braka i uporedno pravnu analizu odgovarajućih odredaba međunarodnih standarda i bosanskohercegovačkog zakonodavstva raspravljaju o visokokonfliktnim razvodima braka u

BiH, posebno u slučajevima nepostizanja sporazuma oko ostvarivanja roditeljskog staranja. S tim u vezi, kao ključni problemi ostvarivanja prava djeteta navedeni su: manipulacija djecom, održavanje kontakta djeteta i roditelja s kojim dijete ne živi te izdržavanje djeteta, ali i problemi neprimjenjivanja postojećih zakona u praksi što dodatno komplicira mogućnost odgovarajuće zaštite djeteta i poštovanje njegovih najboljih interesa.

Džamna Vranić i Dino Kovačević (Univerzitet u Sarajevu, Pravni fakultet) bave se pravom djeteta i adolescenata na mentalno zdravlje, odnosno problemima mentalnog zdravlja kod djece i adolescenata posebno u segmentu samoubistva, samoozljeđivanja, poremećaja u prehrani i depresije. Kao uzrok za pojavu ovih problema autori ističu složena međudjelovanja genetičkih i bioloških faktora, kao i probleme vezane za ličnost i okoliš koje povećavaju diskriminacija, vršnjačko nasilje, socijalna isključenost i sl. Stoga i zaključak da u bosanskohercegovačkim transformacijskim procesima djelovanja u rješavanju ovog problema moraju biti temeljena na najboljim praksama svijeta što posebno uključuje roditelje, vršnjake, širu porodicu i cjelokupni obrazovni sektor.

Ehlimana Spahić (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) prezentira rezultate istraživanja o zastupljenosti ciljeva održivog razvoja u studijskim programima Odsjeka za socijalni rad, Fakulteta političkih nauka, Univerziteta u Sarajevu, koji pokazuju jasnu vezu između zastupljenosti održivih kompetencija u ishodima učenja i studijskih programa oba ciklusa, kao i ciljeva održivog razvoja u tematskim jedinicama predmeta. Naime, istraživanjem je utvrđeno da Odsjek za socijalni rad na Prvom ciklusu studiranja ima 13 matičnih predmeta u kojima su zastupljeni ciljevi održivog razvoja. Slično stanje je i s tzv. zajedničkim predmetima, kojih je ukupno sedam, a samo dva nemaju zastupljene ciljeve održivog razvoja. Na Drugom ciklusu studija od ukupno 15 predmeta, 10 njih ima zastupljene ciljeve održivog razvoja.

Borjana Miković (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) analizira odgovarajuće odredbe ključnih međunarodnih dokumenata koji se odnose na ljudska prava starijih osoba, uz konstataciju da većina njih nije implementirana u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine ili se ne primjenjuju. Posljedica toga je da starije osobe ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u većini država svijeta i pored kontinuiranih nastojanja mjerodavnih svjetskih organizacija i institucija, žive u siromaštvu, socijalnoj izoliranosti, dobroj diskriminaciji i posebno stigmatizaciji. Moguće rješenje, makar djelimično, za probleme ove društvene grupe autorica vidi u donošenju posebne konvencije o pravima starijih osoba, koja bi bila usvojena na nivou Ujedinjenih nacija. Slično navedenom je i stanje s primjenom različitih zakona u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje se prava iz socijalne zaštite ostvaruju na nivou deset kantona, tako da visina socijalnih davanja i nivo usluga socijalne zaštite zavise od materijalnih mogućnosti kantona, što dodatno povećava siromaštvo i socijalnu nesigurnost najstarije populacije koja većinom živi u neljudskim uvjetima, ponižena po različitim osnovama, bez elementarnog poštovanja njihovog dostojanstva.

Anida Dudić-Sijamija i Lamija Silajdžić (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) razmatraju značaj psihosocijalne podrške i profesionalnog medijskog izvještavanja o migrantima u Bosni i Hercegovini, čiji je priliv, posebno posljednjih nekoliko godina, iznimno veliki. Ističući da je za migrante, izbjeglice i tražitelje azila, u svrhu neophodne socijalne integracije, psihosocijalna podrška u lokalnoj zajednici od bitne važnosti, autorice naglašavaju potrebu za savjetovanjem i psihoterapijom kao i medijskim izvještavanjem koje je od nemjerljivog značaja zbog nespornog utjecaja medija na javno mnijenje. To posebno što se prisustvo senzacionalizma, huškanja i/ili ksenofobije u medijskom prikazu migranata, izbjeglica i tražitelja azila neminovno odražava na društvenu percepciju i doprinosi širenju predrasuda i diskriminacije prema ovim grupama.

Irena Praskač Salčin (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) u svom radu govori o medijskoj ekologiji, odnosno holističkom pristupu promjene informacija, uz navođenje pokazatelja prema kojima bi holistička, humanistička, ekološkička promjena načina i stila informiranja bitno mogla utjecati na mijenjanje savremene, društvene i kulturne filozofije. S tim u vezi, autorica zaključuje da je način selekcije, obrade i distribucije različitih medijskih formi i sadržaja prema ekološkim problemima, krizi i katastrofama, ograničen, odnosno sveden na nekoliko tematskih grupacija, najčešće na izvještavanja o vanrednim situacijama i problematiziranju okolišnih tema, gdje čovjek ne zauzima centralno mjesto.

Mirsada Zećo (Univerzitet u Sarajevu, Pedagoški fakultet) predstavlja tehnike relaksacije kroz zvučnu improvizaciju, potkrepljujući to odgovarajućim pokazateljima, koji su dobijeni putem provedenog istraživanja, čiji je ključni cilj bio upoznati ispitanike s konceptom aktivnog slušanja, improvizacije i senzibilizacije na zvučne frekvencije kao tehnike relaksacije. Istraživanjem je obuhvaćeno N = 151 ispitanika, od koji je njih 49%, nakon zvučne improvizacije, navelo da se osjeća opušteno, te da bi ponovo učestvovali u sličnim aktivnostima. Na kraju, autorica navodi da zajednička budućnost za transformativnu promjenu, primjena načela „Buen Vivir“, odnosno način života u harmoniji sa zajednicom, s nama samima i najvažnije s prirodom je jedini način za opstanak ne samo čovjeka, već kompletne flore i faune na zemlji.

Mustafa Sefo (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) raspravlja o važnosti slobode medija kao temeljnom ljudskom pravu, potkrepljujući to analizom historijske pozadine, pravnog okvira i ustavne zaštite slobode govora, međunarodnih sporazuma i ugovora, te ograničenja i iznimki koje postoje. Na tragu boljeg razumijevanja navedene teme autor ističe važnost procjene uspjeha ili neuspjeha medijskih politika, njihove uokvirenosti i primjene kako bi mogle promovirati slobodu govora i nezavisnost, medijsko djelovanje i ponašanje, uz ponudu uvida u različita ograničenja koja utječu na rad medija.

Uma-Tagrid Miloš i Jelena Brkić Šmigoc (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka), prezentiraju rezultate istraživanja za potrebe magistarskog rada, odbranjenog na Odsjeku za socijalni rad, Fakulteta političkih nauka, o povezanosti stilova privrženosti s kvalitetom partnerskih odnosa. Najbitniji zaključak ovog istraživanja je da se u kvaliteti partnerskih odnosa i njegove istraživane komponente javljaju razlike u odnosu na stil privrženosti, te da stil privrženosti predstavlja bitan faktor koji u značajnoj mjeri ima ulogu u oblikovanju kvaliteta partnerskih odnosa. Osobe sa sigurnim stilom privrženosti imaju kvalitetnije partnerske odnose i njihove veze bolje funkcioniraju, dok se nesigurnosti kod osoba s nesigurnim stilovima privrženosti odražavaju i na kvalitet njihovih partnerskih odnosa.

Vasva Smajlović (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka) propituje odnos između kvaliteta života i invaliditeta, kao uzročno-posljedične veze, kod jednog broja osoba s invaliditetom, uz konstataciju da težina/stepen invaliditeta u velikoj mjeri uvjetuju kvalitet života ove društvene grupe. U radu su, također, prezentirani različiti teorijski koncepti, posebno oni koji se odnose na opći pojam kvaliteta života i određeni pokazatelji dobijeni putem odgovarajućih istraživanja, uz prikazanu analizu domena kvaliteta života u Bosni i Hercegovini, prema upitnicima WHQOL-DIS IQ – WHOQOL – VREC. Ovi upitnici sadrže sljedeće domene kvaliteta života: fizičko zdravlje, psihološko stanje, društveni odnosi, okolina, diskriminacija, kontrola i inkluzija, kao i različite aspekte za pobrojane domene, gdje se, na osnovu odgovarajuće analize, zaključuje da osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini žive u uvjetima koji ne osiguravaju neophodan kvalitet života, poštovanje njihovih ljudskih prava i dostojanstva.

Ljubinka Lazić (Udruženje stručnih radnika socijalne djelatnosti regije Doboj) raspravlja o integraciji zaštite ljudskih prava i prirodne sredine, koja je temelj za održivost društva i budućnosti planete, budući da od prirode dobijamo vazduh, vodu, hranu. U istom kontekstu, autorica navodi da su socijalni radnici, koji su obučeni za procjenu i intervenciju, nositelji aktivnosti usmjerenih na poštovanje ljudskih prava, postizanje održivog razvoja u zajednici i stvaranje eko-društvenog svijeta.

Navedeni pristup zahtijeva da se socijalni radnici sve više moraju baviti: industrijalizacijom i urbanizacijom, industrijskim zagađenjem, klimatskim promjenama, prirodnim katastrofama itd.

Pored zahvale recenzentima/kinjama objavljenih radova, posebnu zahvalnost upućujemo *The Dennis A. & Julia M. Watkins Foundation*, koja je finansijskom podrškom omogućila publiciranje ovog Zbornika, kao i prof. dr. Saneli Bašić koja je proteklih 12 godina, pored toga što je inicijatorica i organizatorica prvog naučnog skupa (2012), posvećenog obilježavanju Svjetskog dana socijalnog rada, istrajno i nesebično svojim svestranim obrazovanjem, naučnim i stručnim kompetencijama, te organizacijskim sposobnostima dala nemjerljiv doprinos da ovi skupovi budu održani i da posljednje četiri godine prerastu u međunarodne naučne konferencije.

Sarajevo, januar 2025. godine

Urednice

Dr. sc. Borjana Miković, vanredna profesorica

Dr. sc. Anida Dudić-Sijamija, docentica